

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО ПІДХОДУ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ: ДОСВІД РОБОТИ ЖИТОМИРСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

FEATURES OF THE APPLICATION OF THE LOCAL STUDIES APPROACH IN OF THE FUTURE TEACHER OF GEOGRAPHY EDUCATION: WORK EXPERIENCE OF THE IVAN FRANKO ZHYTOMYR STATE UNIVERSITY

У статті описано особливості застосування краєзнавчого підходу у підготовці майбутніх вчителів географії, що реалізується на першому та другому рівнях вищої освіти у Житомирському державному університеті імені Івана Франка. Проаналізовано стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці, що показало недостатнє вивчення тематики застосування краєзнавчого підходу під час реалізації освітніх компонентів на освітньо-професійній програмі Середня освіта (Географія) першого та другого рівнів вищої освіти у ЖДУ ім. Івана Франка. Важливість краєзнавчих знань вчителя географії усвідомлюється та підтримується на державному рівні та відображається у програмних документах його підготовки. Серед спеціальних компетентностей в освітньо-професійній програмі підготовки майбутнього вчителя географії виділяють "здатність реалізувати краєзнавчий підхід на уроках географії, у позакласній і позашкільній роботі з учнівською молоддю», «здатність до організації та проведення позанавчальної роботи здобувачів освіти географічного, краєзнавчого, туристського або іншого фахового спрямування», а серед програмних результатів чільне місце посідає «...формує відповідальне ставлення учнів до природи, повагу до культурних цінностей і традицій місцевого населення під час екскурсій, походів і експедицій з учнівською молоддю» та відповідно «обирає шляхи розв'язання практичних задач у професійній діяльності з методики профільного навчання географії та позанавчальної роботи, творчо застосовує методи формування ключових і предметних географічних компетентностей здобувачів у закладах освіти різного типу». Така увага до краєзнавчої роботи вчителя географії зумовлена тими змінами, що відбуваються у методичній системі проведення краєзнавчих досліджень у закладах освіти, постійним розширенням сфери застосування краєзнавчої інформації тощо. Зважаючи на те, що вчитель перестав виступати основним джерелом інформації, а основний його акцент спрямований на організацію взаємодії з учнями, спілкуватися та керувати їх пізнавальною діяльністю на уроці та у позаурочний час, стає однією із найважливіших професійних якостей педагога. Однак у підготовці майбутнього учителя географії залишаються недостатньо розробленими проблеми реалізації краєзнавчого підходу у навчальній та позанавчальній діяльності здобувачів освіти, недостатня обізнаність студентів з системою краєзнавчої роботи, прогалини у знаннях способів обробки зібраних матеріалів тощо [14; 15].

Ключові слова: вчитель географії, краєзнавство, краєзнавчий підхід, освіта, географія, освітнє середовище, спеціальні компетентності, програмні результати

навчання, методика навчання географії, освітні компоненти.

The article describes the peculiarities of the application of the local studies approach of future geography teachers' education, which is implemented in the first and second levels of higher education at Zhytomyr Ivan Franko State University. The state of the investigated problem in pedagogical theory and practice was analysed, which showed insufficient study of the subject of the application of the regional studies approach during the implementation of educational components in the educational and professional programs of Secondary education (Geography) of the first and second levels of higher education at ZSU named after Ivan Franko. The importance of regional knowledge of a geography teacher is recognized and supported at the state level and is reflected in the program documents of his training. Among the special competences in the educational and professional training program for the future teacher of geography are "the ability to implement the local studies approach in geography lessons, in extracurricular work with young students", "the ability to organize and conduct extracurricular work for students of geography, local studies, tourism or other professional education direction", and among the program results, a prominent place is occupied by "...forms a responsible attitude of students towards nature, respect for cultural values and traditions of the local population during excursions, hikes and expedition with student" and, accordingly, "chooses ways to solve practical problems in professional activities from the methodology of specialized geography education and extracurricular work, creatively applies methods of formation of key and subject geographic competencies of students in educational institutions of various types." Such attention to the local history work of a geography teacher is due to the changes taking place in the methodological system of conducting local history research in educational institutions, the constant expansion of the scope of application of local history information, etc. considering the fact that the teacher has ceased to act as the main source of information, and his main emphasis is on the organization of the educational process, the ability to ensure interaction with students, communicate and manage their cognitive activities in class and outside of class, becomes one of the most important professional qualities of a teacher. However, in the preparation of the future teacher of geography, the problems of implementing the regional studies approach in the educational and extracurricular activities of education seekers, insufficient awareness of students with the system of regional studies, gaps in knowledge of methods of processing collected materials, etc. remain insufficiently developed [14; 15].

Key words: geography teacher, local studies, local studies approach, education, geography, educational environment, special competences, program learning outcomes, geography teaching methods, educational components.

УДК 37.091.12.011.3-051:908
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.31>

Власенко Р.П.,
канд. біол. наук,
доцент кафедри екології та географії
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Антонова О.Є.,
доктор пед. наук,
професор кафедри професійно-
педагогічної, спеціальної освіти,
андрагогіки та управління
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Костюк В.С.,
канд. біол. наук,
доцент кафедри екології та географії
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Андрійчук Т.В.,
канд. біол. наук,
доцент кафедри екології та географії
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Постановка проблеми. В умовах реформування сучасної педагогічної освіти чільне місце посідають проблеми формування у майбутніх громадян національної свідомості й патріотизму, що передбачає краєзнавчу та культуротворчу підготовку майбутнього вчителя, зокрема вчителя географії. Про важливість реалізації цієї проблеми йдеться вже достатньо тривалий час. Так, ще на початку двохтисячних у таких державних документах як Указ Президента України 2001 р. «Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні», Постанова Кабінету Міністрів (№ 789 від 10.06.2002 р.) «Про затвердження Програми розвитку краєзнавства на період до 2010 року» вказувалося, що «краєзнавство залишається недостатньо розвинутою галуззю науки, про що свідчить відсутність загальнотеоретичних розробок і термінології в цій галузі» [9]. Отож важливість краєзнавчих знань вчителя географії усвідомлюється і підтримується на державному рівні та відображається у програмних документах його підготовки.

Краєзнавчий рух в Україні багатий на пошуки, відкриття та цікаві традиції. Краєзнавчі досягнення дають можливість пізнати своє національне коріння, а знання історії та географії рідного краю, його природи, культури викликають почуття гордості за свою Батьківщину, бажання зберегти її святині, примножувати багатства, вдумливо оцінювати та підтримувати кращії традиції. Незважаючи на активізацію культурного, наукового і духовного відродження, загострення проблем збереження національної науки та культури, що спостерігається останнім часом, краєзнавство хоча й переживає справжній ренесанс, але є практично нереалізованим та необґрунтованим і потребує детального дослідження та удосконалення. Проблема особливостей застосування краєзнавчого підходу як особливого дидактичного засобу для підвищення мотивації пізнавальної діяльності учнів на уроках географії при підготовці майбутнього вчителя географії залишається остаточно не вирішеною.

Так, серед спеціальних компетентностей в освітньо-професійній програмі підготовки майбутнього вчителя географії першого (бакалаврського) рівня виокремлюється "здатність реалізовувати краєзнавчий підхід на уроках географії, у позакласній і позашкільній роботі з учнівською молоддю», другого (магістерського) рівня – «здатність до організації та проведення позанавчальної роботи здобувачів освіти географічного, краєзнавчого, туристського або іншого фахового спрямування», а серед програмних результатів чільне місце посідає формування «відповідального ставлення учнів до природи, поваги до культурних цінностей і традицій місцевого населення під час екскурсій, походів і експедицій з учнівською молоддю» та відповідно здатність «обирати шляхи розв'язання практичних задач у професійній діяльності з методики профільного навчання географії та позанавчальної роботи, творчо застосовувати методи формування ключових і предметних географічних компетентностей

здобувачів у закладах освіти різного типу». Однак у підготовці майбутніх учителів географії залишаються недостатньо розробленими проблеми реалізації краєзнавчого підходу у навчальній та позанавчальній діяльності учнів, недостатня обізнаність студентів з системою краєзнавчої роботи, прогалини у знаннях способів обробки зібраних польових матеріалів тощо [14; 15].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми краєзнавчої діяльності школи у різних її аспектах завжди викликали інтерес як у вчених-дослідників, так і у практикуючих вчителів. Так, ще С. Русова, Й. Федькович, І. Франко пропонували поєднувати у змісті освіти знання про регіони України з особливостями життя населення відповідного регіону. Теоретичні питання географічного краєзнавства досліджували В. Круль, Г. Круль [10], М. Паламарчук, О. Паламарчук, П. Шищенко. Також наукові дослідження та аналіз цих питань проводили В. Бенедюк, Г. Лисичарова, М. Крачило [9], М. Владико, В. Бенедюк, Г. Лисичарова, М. Костриця, В. Обозний, Н. Побідайло [13]. Теорію і практику навчання дітей краєзнавству викладено в дослідженнях В. Корнєєвої, Т. Бондаренко, П. Тронька та ін. Методичні аспекти сучасного шкільного краєзнавства широко висвітлені в працях М. Костриці, П. Масляка, О. Надтока, В. Обозного, І. Пруса, К. Строевої, В. Яценка та ін. Проблемі професійної підготовки майбутніх учителів засобами краєзнавства присвячені дослідження таких науковців як Л. Вовк, О. Глузмана, В. Матіяш, Н. Побірченко, О. Сухомлинської, О. Тімець та ін.

Однак проблема підготовки майбутнього вчителя географії до реалізації краєзнавчого підходу в освітньому процесі не втрачає своєї актуальності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблематика використання краєзнавчого підходу при підготовці майбутнього вчителя географії набуває важливості на державному рівні, що породжує соціальний запит на дослідження природи, культури, географії та історії рідного краю. Недостатнє вивчення цієї проблематики спонукали до вибору теми пропонованої статті.

Мета статті. Дослідити особливості застосування краєзнавчого підходу при викладанні географії у закладах освіти та вибору ефективних шляхів його реалізації на прикладі підготовки майбутніх учителів географії у Житомирському державному університеті імені Івана Франка.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день географічне краєзнавство відіграє одну із ключових ролей у формуванні національної самосвідомості та почуття патріотизму в учнів. Тому воно виступає інструментом навчання та виховання, а також сучасною тенденцією методики навчання географії [8].

Краєзнавчий підхід забезпечує встановлення зв'язків навчання географії та знаннями, отриманими учнями в наслідок дослідження рідного краю. Він призначений для надання можливості

учням спостерігати та аналізувати географічну дійсність у знайомій місцевості, а результати свого дослідження застосовувати під час уроків, щоб на основі отриманих реальних уявлень формувати певні поняття. Це відіграє ключову роль в усуненні механічного засвоєння географічних понять та їх абстрактності. Впровадження краєзнавчого підходу в освітній процес забезпечує різностороннє вивчення природи, особливостей розселення та господарства рідного краю, використовуючи різні джерела інформації та беручи за основу власні спостереження та результати досліджень [12].

Зв'язок із найближчим оточенням надає практичної спрямованості навчанню: у дітей виробляються навички поведінки в природі, спостережливості, з'являється інтерес до екологічних та народногосподарських проблем. Відомості про свою місцевість – це «навчальна лабораторія», яка потрібна географу так само, як фізику чи хіміку, – шкільна лабораторія з їх предметів [15].

Збагачення учнів краєзнавчими знаннями й пізнавальним досвідом дає їм можливість активніше брати участь у вирішенні таких навчальних проблем, як: порівняння нових чинників зі своїми життєвими спостереженнями; виявлення в них рис схожості та відмінності; уміння за територіальними уявленнями бачити предмети навколишньої дійсності; вироблення вміння застосовувати набуті знання [17].

Об'єднуючи в собі навчально-пізнавальну, пошуково-дослідницьку і суспільно-корисну діяльність дітей, краєзнавство володіє великим виховним потенціалом. Це зумовлене насамперед тим, що природа, суспільне життя і праця, економіка, культура, історичне минуле рідного краю – невичерпні джерела пізнання, формування національної самосвідомості і світоглядної позиції особистості, та всебічного і гармонійного її розвитку [14].

Зміст шкільного краєзнавства полягає у різносторонньому вивченні учнями свого рідного краю на основі власних спостережень під керівництвом вчителя, а також за допомогою різних літературних джерел. Шкільною краєзнавчою діяльністю керує вчитель, виходячи з програмних вимог, складу учнів класу та можливостей місцевості. Вчитель обирає об'єкти, види і методи дослідження, мотивує учнів до вивчення свого краю. Саме тому успіх шкільного краєзнавства залежить переважно від ступеню зацікавленості учнів та краєзнавчої компетентності вчителя. Адже сам вчитель має добре орієнтуватися в краєзнавчому матеріалі, здійснювати систематичне вивчення свого рідного краю та вдосконалювати свої вміння і навички шляхом самоосвіти [1].

Краєзнавство є корисним також і для самого вчителя, оскільки під час здійснення краєзнавчої роботи з учнями підвищується його педагогічна майстерність, а також він ближче знайомиться з батьками учнів, місцевою інфраструктурою тощо [9]. До того ж, краєзнавство відкриває всі можливості для науково-дослідницької діяльності.

Під час краєзнавчої роботи відбувається самостійне засвоєння навчального матеріалу учнями та набуття ними навичок, які будуть необхідні їм у житті; підготовка до практичної діяльності та формування індивідуальної освітньої траєкторії.

Насьогодні багато вчителів використовують краєзнавчий підхід у своїй роботі, оскільки його дидактичний потенціал невичерпний. Саме краєзнавство має неоціненне значення для міцного засвоєння учнями основ науки, розширює і поглиблює знання, сприяє розвитку в них творчих здібностей, допитливості, активності, формує світогляд. Це могутній засіб патріотичного, морального, естетичного і трудового виховання [6].

Поняття «краєзнавство» у науково-педагогічній літературі тлумачиться по-різному. Так, С. Гончаренко в «Українському педагогічному словнику» визначає краєзнавство як освітньо-виховну роботу, яка полягає у всебічному вивченні частини країни (області, району, міста тощо), основним завданням якої є вивчення природи, населення, господарства, історії та культури рідного краю з пізнавальною, науковою, навчальною, виховною, практичною метою [4].

На думку С. Колесніка, краєзнавство спрямовано на всебічне вивчення малих територій, використовуючи при цьому дані таких наук як геологія, географія, історія, етнографія. Під малою територією розуміється адміністративний район, невелике місто, сільське поселення, але при цьому всі досліджувані факти, явища і процеси простежуються в конкретному краї комплексно, тобто у всіх їх причинно-наслідкових зв'язках. Тому краєзнавство, яке вивчає особливості природи, населення, господарства, історії та культури, науки й релігійних вірувань, звичаїв, обрядів та екологічних проблем у рідному краї, є інтегрованою (комплексною) наукою. Н. Побідайло зазначає, що завдяки краєзнавству навчання географії будується на спостереженнях «справжньої дійсності», а не на «словесних схемах» [13].

Географічне краєзнавство, як складова географічної науки, з точки зору Б. Чернова та А. Сиротенко [16], є системою знань, що відображає різні взаємопов'язані елементи дійсності рідного краю (унікальність природи, розселення етнічних груп, що склалися історично, особливості розвитку господарства і духовної культури, природні й історико-археологічні пам'ятки культури, заповідні території). Тому можна вважати, що об'єктом географічного краєзнавства у цілому є природно-господарсько-культурна система рідного краю, дослідження якої здійснюється всебічно за допомогою загальнонаукових та конкретних для кожної краєзнавчої науки методів [16].

Підтримуючи думку таких дослідників як О. Корнеєв, Н. Побідайло, вважаємо, що географічне краєзнавство передбачає два основних завдання: 1) всебічне вивчення своєї місцевості і накопичення краєзнавчого матеріалу; 2) використання цього матеріалу у вивченні та викладанні

географії [7]. Тобто, географічне краєзнавство відіграє провідну роль в осягненні учнівською молоддю взаємозв'язків між природою, населенням та господарством, пізнанні рідного краю, є запорукою вивчення та подальшого екологічно доцільного використання навколишнього середовища, а також сприяє загальному розвитку і вихованню особистості. Адже ще А. Макаренко [11] підкреслював, що людську особистість, її характер, темперамент, трудові і розумові навички слід формувати на основі краєзнавчого матеріалу, який притаманний тому регіону, в якому проживає вихованець і доносити до його свідомості насамперед здобутки свого народу.

У педагогічну літературу і шкільну практику поняття "краєзнавство" увійшло як один із принципів навчання, який означає уточнення, конкретизацію, розкриття і підтвердження наукових понять фактами і явищами оточуючої дійсності. Цей підхід передбачає систематичне встановлення зв'язків між вивченням фізичної географії з тими знаннями, які здобувають учні в результаті безпосереднього дослідження краю. На основі живого спостереження об'єктів та явищ відбувається їх сприйняття, розкриваються закономірності, проводяться узагальнення, робляться висновки, а як наслідок – формуються знання, необхідні для використання у практичній діяльності. Реалізація краєзнавчого принципу навчання, на думку І. Маханько, зумовлює всебічне вивчення учнями в освітніх цілях території свого краю за різними джерелами інформації, зокрема на основі безпосередніх спостережень під керівництвом учителя [12].

Все вищезазначене актуалізує необхідність застосування при викладанні географії у школі краєзнавчого підходу, а також підготовку майбутнього вчителя географії до його реалізації.

Підготовка майбутнього вчителя географії до реалізації краєзнавчого підходу суттєво впливає на його становлення і як особистості, і як професіонала. При цьому зміст його краєзнавчої освіти має орієнтуватися на структуру і характер професійної діяльності [2], готувати майбутнього вчителя до здійснення краєзнавчої роботи (визначати її цілі і завдання, відбирати зміст краєзнавчого матеріалу, організувати освітній процес, оцінювати освітні досягнення учнів, користуючись інноваційними технологіями тощо) [3].

У своїй роботі вчителі географії, як стверджує Н. Побідайло, здебільшого реалізують краєзнавчий підхід через проведення найбільш доступних і масових форм вивчення природи та господарства – *екскурсій*, що сприяє поглибленню знань учнів, зацікавлює їх, викликає інтерес до географічних знань [13].

Географічна екскурсія – одна із форм організації освітнього процесу в основній школі, за якої процес навчання реалізується не в умовах класного приміщення, а в природі, у ході безпосереднього спілкування учнів із об'єктами та явищами навколишньої дійсності [13]. Вона забезпечує

реалізацію принципу єдності теорії і практики, зв'язку навчання з життям, дозволяє продемонструвати учням ті географічні об'єкти та явища, які недоступні в умовах школи для безпосереднього вивчення чи ознайомлення з ними [13]. Завдяки екскурсії в учнів відбувається накопичення змістових уявлень, що слугують основою для подальшого формування фізико-географічних понять. Основними методами роботи під час екскурсій є групові спостереження, які поєднуються із самостійною роботою учнів.

Під час екскурсії школярі засвоюють наукові основи географічних закономірностей, розширюють і поглиблюють свої уявлення про співвідношення і взаємозв'язки між окремими компонентами географічного середовища. Як зазначає М. Крачило, теоретичні знання, здобуті під час походів та екскурсій, дістають практичне застосування (пошуки корисних копалин, вивчення ґрунтів, метеорологічні та гідрологічні спостереження для потреб промисловості, сільського господарства і транспорту, збирання лікарських та фіксація цінних дикорослих рослин, вирощування саджанців плодкових дерев, догляд за сільськогосподарськими культурами та за молодняком тварин, збирання врожаю, боротьба з ерозією ґрунтів і шкідниками ланів, проведення різних меліоративних заходів тощо). Самостійно виконуючи практичні завдання, школярі вчать систематизувати матеріал, робити записи, складати конспекти, працювати з документами. Такі вправи розвивають мислення, творчу думку дітей [9].

На думку В. Грицьку та В. Іримеску [5] географічні краєзнавчі екскурсії, походи та експедиції мають неабиякий потенціал для прищеплення учням навичок найпростіших наукових досліджень та залучення їх до суспільно-корисної праці. Дослідники стверджують, що у шкільній географії чимало понять, які можна добре засвоїти лише на основі вивчення краєзнавчого матеріалу в реальній ситуації на місцевості (вивчення геологічного і ґрунтового розрізу, будови долин, визначення витрат води річки і т.д.). Крім того, учні на конкретних прикладах переконаються у практичному значенні географічних знань і досліджень для господарської діяльності людини (вчать орієнтуватися на місцевості, вимірювати відстані та знімати план місцевості, визначати швидкість течії річки, витрати її води та енергетичну потужність, збирати зразки гірських порід і ґрунтів, розрізняти сільськогосподарські культури, породи дерев, розпізнавати корисні копалини, працювати з фото- та відеокамерами, надавати першу допомогу потерпілому товаришу, тощо).

Матеріал, зібраний під час екскурсій і походів, учитель географії може надалі використовувати як ілюстративний матеріал на уроках, щоб допомогти учням усунути абстрактність географічних понять і уникнути механічного їх засвоєння. Цікавість викликає в учнів демонстрація за допомогою комп'ютерної техніки фотографій та відео роликів

з краєвидами місцевої природи й пояснення їх особливостей. Це створює на них значний емоційний вплив, розвиває естетичні смаки, дозволяє отримати краєзнавчі знання про природу, населення і господарство свого села, міста, району, області. Використання комп'ютерної техніки підвищує мотивацію краєзнавчого навчання, розвиває пізнавальний інтерес до вивчення рідного краю і здатність учнів до дослідження [5].

Зважаючи на вищезазначене у професійній підготовці майбутніх учителів географії у Житомирському державному університеті імені Івана Франка широко використовуються краєзнавчі екскурсії, експедиції, походи, круглі столи, конференції. Студенти спеціальності Середня освіта (Географія) ретельно готують та проводять серії екскурсій: пізнавальна екскурсія Шодуарівським парком із знайомством з історичними пам'ятками, визначними місцями та цікавими квестами з пошуку різних порід дерев; ознайомлення з музеєм космонавтики імені Сергія Павловича Корольова та меморіальним будинком-музеєм, в якому народився конструктор; традиційними стали прогулянки вулицями міста Житомира з зануренням в історію їх назв (Бердичівська, Замкова, Святослава Ріхтера, Дмитрівська), історію деяких будівель, міські легенди. Активно діє проблемна група «Краєзнавство» (керівник Р.П. Власенко) члени якої беруть активну участь у краєзнавчих дослідженнях. Так, Катерина Гайдаржи, Яна Квацало, Марія Брошко, Катерина Сташенко взяли участь у міжнародних науково-практичних конференціях з доповідями з краєзнавчим напрямком, що проходили у Стокгольмі, Буенос-Айресі, Мюнхені, Ванкувері тощо.

В межах навчальних практик здобувачі вищої освіти відвідали унікальні геологічні об'єкти Житомирщини: геологічні пам'ятки природи, Скеля три брати, Скеля Чацького, низку гранітних кар'єрів околиць Коростишева, с. Дениші, каньйон річки Тетерів біля с. Дениші, Лизнеківський кар'єр тощо.

Надзвичайно зацікавив здобувачів вищої освіти Житомирський обласний краєзнавчий музей, де вони долучились до історії та етнографії рідного краю, відвідавши експозицію "Історія УНР", де ознайомились з етнографічною колекцією Василя Григоровича Кравченка. Студенти були вражені багатотою та унікальною картинною галереєю, частина якої належить до колекції відомого мецената барона де Шодуара, що зберіглася у чудовому стані дотепер. Науковий співробітник Житомирського обласного краєзнавчого музею Валентина Забродська ознайомила студентів із сторінками життя та творчості відомого художника Миколи Максименка, провела екскурсію на тему «Базарська трагедія або похід у вічність», яка ілюструє події 1921 року у містечку Базар Коростенського (Народицького) району. Як результат – укладено угоду з Житомирським обласним краєзнавчим музеєм про спільне проведення музейно-краєзнавчого проєкту на тему «Формування ключових та фахових компетентностей студентів шляхом

застосування матеріалів краєзнавчого музею у дослідженнях рідного краю».

Здобувачі вищої освіти освітньо-професійної програми Середня освіта (Географія) Олександр Федоров взяли участь у конкурсі відео-робіт на здобуття Житомирської обласної краєзнавчої премії імені Миколи Костриці, представивши проєкт "Життя та творчий шлях Олександра Канцерова", присвячений непересічній особистості, відомому художнику-пейзажисту, лауреату двох премій імені Куїнджі.

Захоплюючими та інформативними щодо краєзнавчого матеріалу були екскурсії здобувачів вищої освіти у Музей кошового і декоративного каміння, що у смт Хорошів, та в Кмитівський музей образотворчого мистецтва імені Й. Д. Буханчука.

Цікавою формою краєзнавчої роботи стали наукові розвідки студентів, тематика яких охоплювала географічні особливості території Житомирщини («Кургани, що з'явилися на території Овруцького району Житомирської області за часів татаро-монгольської навали», «Геологічні особливості та мінерали Лугинського району Житомирської області» тощо), історичні нариси («Історія маєтку Терещенків в с. Турчинівка», дослідження військово-історичного комплексу «Скеля», «Монастир Босих Кармелітів», «Історія зниклого селища Шумськ» тощо), розвиток народних ремесел («Сучасний стан і перспективи розвитку бортництва на Поліссі»), внесок відомих особистостей, уродженців краю («Творчий шлях Барона де Шодуара», «Життя та творчість Миколи Максименка», «Життя та діяльність доктора фізико-математичних наук Шпаківського Віталія Степановича», «Володимир Бондарчук – вчений, педагог, громадський діяч, людина» тощо). Викладачі та здобувачі освіти взяли участь у науково-краєзнавчій конференції «Краєзнавство рідного краю: історія та сьогодення», присвяченій 80-річчю від дня народження М. Ю. Костриці.

На території агробіостанції ЖДУ імені Івана Франка неодноразово проводилися практичні та лабораторні заняття з топографії та основ геодезії, геології, загального землезнавства, ландшафтознавства, геології з основами геоморфології, метеорології та кліматології, біогеографії тощо. Студенти ознайомилися з унікальними зразками колекції мінералів та гірських порід, зібраних викладачами факультету Г. Корбутом та В. Коріним в експедиціях різними куточками світу.

Не оминули своєю увагою студенти і Житомирський обласний центр з гідрометеорології "Метеостанція Житомира", де познайомилися з особливостями роботи метеостанції та окремих приладів, які встановлені на метеорологічному майданчику. Ця екскурсія мала особливе значення, зважаючи на те, що саме в Житомирі працював відомий дослідник Михайло Петрович Кудрицький, який ще наприкінці XIX століття створив місцеву агрометеорологічну мережу на Поліссі, що на той час була найбільшою в Російській імперії, підготував понад 150 спостерігачів-метеорологів.

Висновки. Краєзнавчий підхід у підготовці майбутніх учителів географії дозволяє сформулювати у студентів такий вид компетентності як краєзнавчу, що передбачає оволодіння навичками дослідницького характеру, розвиток потреби і вміння оволодівати краєзнавчими знаннями та способами діяльності, формує готовність вирішувати краєзнавчі завдання, визначати мету, коригувати її та використовувати набуті знання і методи краєзнавчої роботи для самоосвіти та професійної діяльності.

У процесі професійної підготовки студенти мають оволодіти практичними навичками роботи з основними джерелами краєзнавчих знань, навчитися організовувати і проводити краєзнавчі екскурсії, подорожі, походи, здійснювати найпростіші наукові дослідження природничого характеру, що є ефективним педагогічним і методичним засобом виховання молодого покоління громадян. Лише такий учитель географії є організатором навчальної, пошукової, дослідницької роботи, наставником і консультантом.

Отже, підготовка майбутніх вчителів географії до використання краєзнавчого матеріалу є потребою часу та вимагає від викладачів упровадження у процес професійної підготовки інноваційних форм і методів діяльності; удосконалення знань, умінь і навичок здобувачів освіти із краєзнавчої роботи, ознайомлення майбутніх учителів географії з етапами проведення краєзнавчих досліджень. Теоретична складова практичних занять в аудиторіях повинна поєднуватись із практичним застосуванням краєзнавчого матеріалу, навчальними практиками, дослідженнями, що забезпечує систематичність та глибину отриманих знань, умінь і навичок у процесі професійної підготовки. Стаття не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх учителів географії щодо застосування краєзнавчого підходу у їх професійній підготовці. Перспективами подальшої розробки теми є виявлення та обґрунтування особливостей упровадження новітніх методів і технологій підготовки майбутніх учителів географії до краєзнавчої діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антонова О.Є., Власенко Р.П., Борейко О.М. Реалізація краєзнавчого підходу у підготовці майбутнього вчителя географії. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Педагогічні науки.* 2020. Вип. 4 (103). С. 35-42.
2. Блажко О. А., Волохата К. М. Роль краєзнавства у професійній підготовці майбутніх учителів

початкових класів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки.* Випуск 2 (88). 2017. С. 65-69.

3. Браславська О.В., Рожі І.Г. Компетентнісний підхід у контексті професійної підготовки майбутніх учителів географії до краєзнавчо-туристської роботи. *«Молодий вчений»*, № 4.1 (68.1). квітень, 2019 р. С. 100-104.

4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 182 с.

5. Грицьку В.С., Іримеску В.К. Втілення краєзнавчого принципу навчання на уроках географії (на прикладі Корчівецької середньої школи Глибоцького району). *Науковий вісник Чернівецького університету. Географія* Випуск 762-763. С. 141-144.

6. Кваша С. В. Застосування інноваційних технологій навчання географії. Харків: «Основа», 2003. № 6. С. 4-12.

7. Корнєєв О.В. Методика шкільного географічного краєзнавства. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 144 с.

8. Краєзнавство в Україні: сучасний стан і перспективи: Наук. збірник. Київ: Академія, 2003. 234 с.

9. Крачило М.П. Організація роботи з географічного краєзнавства і туризму. К.: УМК ВО, 1998. 280 с.

10. Круль В., Круль Г. Сутність і структурний зміст краєзнавства, об'єктно-предметна основа географо-краєзнавчих досліджень. Історія української географії. веб-сайт. URL: <http://ukr-tur.narod.ru/istoukrgeo/allpubl/krajeznastvo/sutstrukzmist.htm> (дата звернення: 03.01.2023).

11. Макаренко А.С. Методика виховної роботи. К.: Рад. шк., 1990. 366 с.

12. Маханько І. В. Реалізація краєзнавчого принципу в урочній та позакласній роботі з географії. *Географія.* Кривий Ріг, 2009. С. 37.

13. Побідайло Наталія Особливості реалізації краєзнавчого принципу в процесі екскурсій фізико-географічного спрямування. *Нова педагогічна думка.* 2017. № 4 (92). С. 8-91.

14. Романюк Р.К., Власенко Р.П., Яковлева В.А., Костюк В.С. Формування готовності майбутніх учителів біології і географії до впровадження дистанційного та змішаного навчання. *Інноваційна педагогіка.* 2020. Вип. 30 (1). С. 129-137.

15. Смаль В.В. Західні географи про вищу географічну освіту: досвід для України. *Український географічний журнал.* 2013. № 2. С. 67-72.

16. Чернов Б. О., Сиротенко О.Б. Методологічна суть географічного краєзнавства. Географічне краєзнавство: сучасний стан і перспективи. Ж., 1992. С. 6-7.

17. Ярошинська О.О. Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи: дис. ... докт. пед. наук. Умань, 2015. 544 с.